

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА
ФРАНКА

ВПЛИВ АКЦЕНТУАЦІЙ ХАРАКТЕРУ НА
СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС СТУДЕНТА У ГРУПІ

Курсова робота
студентки 53 групи
соціально-психологічного факультету
(заочна форма навчання)

ВАКУЛЬЧУКО.

Науковий керівник:

Житомир-2009

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Акцентуації характеру та методика їх визначення.....	5
1.1 Поняття про акцентуації характеру у психологічній літературі.....	5
1.2. Психодіагностика типів акцентуації характеру.....	10
Розділ II. Експериментальне дослідження.....	18
2.1. Опис процедури дослідження.....	18
2.2. Обробка та інтерпретація результатів.....	19
2.2. Дослідження типу акцентуацій характеру.....	27
Розділ III. Вплив акцентуацій характеру на соціальний статус студента у групі.....	31
Висновок.....	33
Список використаної літератури.....	35
Додатки.....	37

Вступ

Актуальність дослідження. Підлітки з акцентуаціями характеру як правило вчителями зараховуються до розряду „важких”. Важковиховуваність передбачає, перш за все, протистояння дитини цілоспрямованому, педагогічному впливу, викликаному досить різноманітними причинами, включаючи педагогічні прорахунки вчителя, батьків, дефекти психічного соціального розвитку, особливості характеру, темпераменту, інші особистісні характеристики підлітків. У результаті можна назвати три істотні ознаки складових змісту поняття підлітки з акцентуаціями характеру:

- досить часто характеризуються відхиленням від норми поведінки,
- порушення поведінки таких дітей важко піддаються виправленню,
- ці діти особливо потребують індивідуального підходу з боку як педагогів так і психологів та уваги однолітків.

Акцентуація в основному проявляється у формі різного роду конфліктів підлітка з його найближчим оточенням. Перші прояви спостерігаються у небажанні коритися педагогічному впливу, в емоційній нерівноваженості, відсутності витримки, грубості, афективних сплесках немотивованого гніву, що потім може трансформуватися за несприятливих умов у правопорушеннях. Водночас доводиться спостерігати, що підліток з акцентуаціями характеру володіє підвищеною активністю, творчою енергією та іншими позитивними якостями, які через крайні варіанти норми не знаходять соціально корисної реалізації .

Таким чином, зовнішньо підліток з акцентуаціями характеру характеризується неповноцінним і викривленим ставленням до дійсності. Досить часто такій дитині буває важко не лише з іншими, але й самою собою. Внутрішній конфлікт із власним „Я” є ще однією істотною ознакою таких підлітків.

Робота з підлітками з акцентуаціями характеру базується на принципі подвійного протилежно спрямованого психологічного впливу: блокування негативного і розвиток позитивного у підліткові.

Об'єктом нашого дослідження є такі психологічні поняття як акцентуації характеру та соціальний статус.

Предмет дослідження взаємозв'язок акцентуацій характеру та соціального статусу студента.

Метою нашої роботи є з'ясувати чи акцентуацій характеру та соціального статусу студента.

Гіпотеза: ми вважаємо, що тип акцентуації характеру студента впливає на формування соціального статусу студента у групі.

У процесі роботи нами розв'язувалися такі **завдання:**

1. Проаналізувати класифікацією акцентуацій характеру у психологічній літературі.
2. Ознайомитися із методикою визначення акцентуацій характеру К Леонгарда та методикою дослідження системи міжособистісних стосунків «Соціометрія».
3. Встановити чи існує взаємозв'язок між акцентуацією характеру та соціальним статусом студента у групі.

Розділ 1. Акцентуації характеру та методика їх визначення

1.1 Поняття про акцентуації характеру у психологічній літературі

Людей відрізняють один від одного не тільки природжені індивідуальні риси, але також і відмінності в розвитку, пов'язані з перебігом їх життя. Поведінка людини залежить від того, в якій сім'ї вона виросла, в якій школі вчилася, хто вона за професією, в якому колі обертається. Дві людини схожі за рисами характеру у дитинстві можуть згодом мати дуже мало загального між собою, а, з другого боку, схожість життєвих обставин може виробити схожі риси і реакції у людей, відмінних між собою.

Так звані життєві типи, наприклад тип службовця, офіцера, комерсанта, вченого, вчителя, офіціанта, формуються завдяки тому, що певне положення або посада накладають відбиток на спосіб життя. Звичайно, цьому часто сприяє той факт, що закладена в людині природою тенденція взаємодіє з вибраною професією, більш того людина і певну професію часто обирає саме тому, що вона відповідає її індивідуальним уподобанням. Відбиток, про який йде мова, у дорослої людини не може серйозно відобразитися на діагностиці особистості, адже зовнішні форми поведінки в набагато більшому ступені визначаються сприятливими звичками, ніж проявом внутрішньої спрямованості. Так, наприклад, у вчителя відомі впевненість в собі, самовпевненість є природними, оскільки він звик грати важливу роль в дитячому колективі. Зовсім інше враження справляє людина, самовпевненість якої не обумовлена її професією.

Цілком можливо, що враження дитячого віку наклали певний відбиток на особливості прояву цих рис у дорослого. Проте безперечно одне: і схильності, і спрямованість інтересів людини походять ззовні. В яку сторону направлені честолюбні помисли людини, залежить виключно від зовнішніх стимулів. Двоє однаково честолюбних людей можуть бути злими ворогами

внаслідок того, що ставлять собі прямо протилежні цілі. По-різному може бути спрямоване і почуття обов'язку. Який саме напрям обирається людиною, багато в чому залежить від суспільства, в якому вона живе.

Люди відрізняються один від одного незалежно від того, яким чином така відмінність виникає. Точно так, як і по зовнішності одна людина завжди відрізняється від іншої, так і психіка кожної людини відмінна від психіки інших людей.

Риси, що визначають індивідуальність людини, можуть бути віднесені до різних психічних сфер.

Назвемо перш за все сферу, яку найправильніше було б позначити як сферу спрямованості інтересів і схильностей. Деякі інтереси і схильності носять характер егоїстичних, інші, навпаки, альтруїстичних. Так, одна людина може все підпорядковувати бажанню наживи або мати непомірну пихатість, інша — чуйна, добра, у неї високо розвинене відчуття суспільної відповідальності. До цієї ж сфери відносяться і відчуття справедливості, боязнь або ненависть до людини. Якщо одна з цих властивостей психіки дуже яскраво виражена або, навпаки, мало розвинена, то цю яскраву вираженість описуваних індивідуальних рис ще не можна вважати основною причиною акцентуації осіб, які незмінно чимось виділяються на фоні людей середнього рівня.

Легко встановити, що відхилення в ту або іншу сторону у осіб неакцентуєваних завжди знаходяться в межах загальнолюдських норм. Ці риси, закладені в людині від природи, саме унаслідок своєї загальнолюдської значущості складають настільки міцний остов, що особливого індивідуального «різнобою» звичайно не спостерігається. Таким чином, на фоні варіацій у сфері спрямованості інтересів і схильностей, виникають різні індивідуальності, але їх ще не можна віднести до акцентуєваних осіб.

Другу сферу можна позначити як сферу відчуттів і волі. Характер внутрішньої переробки явищ також визначає значні індивідуальні відмінності. В результаті виникають модифікації індивідуальності і

характеру. Йдеться про самий процес протікання емоцій, про швидкість, з якою вони опановують людиною і потім слабшають, про глибину відчуття. Сюди ж входять і види вольових реакцій, до яких ми відносимо не тільки слабкість або силу волі, але також і внутрішню вольову збудливість в плані холеричного або флегматичного темпераменту. Властивості цієї емоційно-вольової сфери також в тій чи іншій мірі обумовлюють різні варіації поведінки, наділяючи людей специфічними індивідуальними рисами. Проте і вони не визначають самі по собі особистість, яка виразно виділялася б на середньому фоні.

Третя сфера пов'язана з інтелектом, який звичайно не включають в поняття особистості. Існує, проте, область асоціативних відчуттів, в яких закладено початок таких рис особистості, як зацікавленість, прагнення до впорядкованості. Дана сфера може бути названа асоціативно-інтелектуальною, але вона також зовсім не повинна пов'язуватися з рисами акцентуації особистості.

Щоб зрозуміти сутність людини, необхідно пильно придивитися до властивих їй різних рис названих вище психічних сфер.

Таким чином, акцентуація характеру — це крайні варіанти норми, при яких окремі риси характеру гіпертрофовані і виявляються у формі «слабких місць» в психіці індивіда - виборчої її уразливості відносно деяких впливів при хорошій і навіть підвищеній стійкості до інших впливів (див. табл. 1.1.)

Типи акцентуованих осіб ще не визначені остаточно. Вони описані К. Леонгардом і А. Личко [2;19]. Проте ці автори дають різну і дуже детальну класифікацію акцентуацій. Загалом виділяють лише чотири типи акцентуацій особистості: збудливий, афектний, нестійкий, тривожний.

Окремі акцентуовані риси вдачі звичайно бувають достатньо компенсовані. Проте у важких ситуаціях у людини з акцентуованим характером може виникнути порушення поведінки. Акцентуація характеру, його «слабкі місця» можуть бути явними і прихованими, виявляються в екстремальних ситуаціях.

Люди з особистісними акцентуаціями більш піддатливі гострим впливам середовища, більш схильні до психічних травм. І якщо несприятлива подія чи ситуація завдає удару по «слабкому місцю», та вся поведінка таких осіб різко видозмінюється — починають домінувати особливості акцентуації.

Проте на відміну від психопатій акцентуації характеру не викликають загальної соціальної дезадаптації особистості.

Інтенсивно виявляючись в підлітковому віці, акцентуація характеру з часом може компенсуватися, а за несприятливих умов - розвинути і перетворитися в «краєві» психопатії. Акцентуація межує з різними видами психопатій, тому при її характеристиці, типологізації використовують психопатологічні схеми і терміни.

Таблиця 1.1.

Типи акцентуації характеру

Типи акцентуації характеру	Поведінкові прояви	Чинники, що сприяють акцентуації характеру
1. Збудливий	Підвищена вербальна і рухова активність. Прагнення до лідерства. Завищений рівень домагань. Непосидючість, недисциплінованість, схильність до делінквентності (дрібним правонарушенням), ризикованим діям. Протидія з боку оточуючих викликає негативну реакцію. Нерозбірливість у виборі знайомств; неохайність: легкість входження в асоціальну групу. Прагнення до задоволень. Схильність до алкоголізму на рівні групової психічної залежності. Низький рівень реалізації здібностей	Гіперопіка, «кумир сім'ї» бездоглядність, неблагополуччя сімейних відносин
II. Афективний	Крайня емоційна нестійкість. Афектні спалахи з різноманітних, часто нікчемних приводів, але швидко виснажуються і, як правило, не виявляються в грубій агресії. Іноді виникають реакції ауто-агресії. Часта зміна настроїв, метушливість, крайня незібраність, непосидючість.	Безконтрольність, наявність психотравмуючих обставин

	Конфліктність, низька самокритичність. Схильність до деліквентної поведінки	
III. Нестійкий	Нестійкість поведінки: суперечність вчинків, часта зміна настрою, астенічність. Озлобленість, підозрілість, недовірливість, образливість. Відношення до людей нестійке. Особливості характеру не маскуються. Щирість і прямотинійність. Підвищена чутливість до знаків уваги, співчуття. Неприємності викликають важкі невротичні зриви. Самооцінка недостатня. «Слабким місцем» характеру цього типу є усунення їх з боку емоційно значущих осіб. У пошуках емоційного контакту можуть входити до асоціальних груп. Емоційна нестійкість	Емоційне відкидання, гіпопротекція, сімейні конфлікти
IV. Тривожний	Підвищена тривожність, вразливість, боязливість, чутливість до негативних впливів, боязкість, соромливість. Схильність до депресивних станів в результаті завищених моральних вимог до себе, «етична скрупульозність». Знижений рівень домагань, відчуття власної неповноцінності, замкнутість. Схильність до фобій. Схильність до гіперкомпенсації - використання утрірованих способів самоствердження в «зоні слабкості». Неделінквентні, але віктимонебезпечні. «Слабке місце» цього характеру — нездатність переносити насмішки, приниження, підозри у непристойних вчинках. В таких ситуаціях можлива неадекватна поведінка	Підвищена вимогливість, необґрунтовані претензії, емоційне відкидання

Таким чином, акцентуації характеру є крайнім проявом норми. Це значить, що у кожної людини є певний набір рис, які за певних умов можуть акцентуватися (виділятися) і тим самим впливати на поведінку людини. Особливо гостро акцентуації характеру проявляються у підлітковому віці

через нестабільність і вразливість нервової системи, становлення їх характеру і переоцінки та становленню власних поглядів на життя, вибірковості та чутливості у стосунках з оточуючими, батьками, друзями, знайомими. Тому питання щодо корекції акцентуєваних рис характеру стає актуальним саме у підлітковому періоді.

1.2. Психодіагностика типів акцентуації характеру

Психодіагностика типів і ступеня вираженості акцентуації здійснюється за допомогою „Патохарактерологічного діагностичного опитувальника” (розробленого А. Личко і Н. Івановим)[19;10] і особистісного опитувальника ММРІ (шкали якого включають зони акцентуєваних і патологічних проявів характеру) [30; 240].

Міннесотський багатопрофільний (багатоаспектний) особистісний опитувальник (ММР1) розроблений С.Хетуэй та Дж.Маккінлі у 1941 році. [30;242]. Автори цього опитувальника ставили перед собою задачу розробити зручну і просту для широкого практичного використання клінічну методику, що дозволяє розрізнити норму і деякі психічні захворювання. Тому для складання його тверджень використовувалися скарги хворих, описи симптоматики психічних захворювань в клінічних посібниках, а також раніше розроблені опитувальники.

До 60-х р. цей опитувальник став головною особистісною методикою і застосовувався частіше для діагностики нормальних людей в ході їх консультування, прийому на роботу, вступу на військову службу, для медичною обстеження і судово-медичної експертизи, ніж для оцінки психічно хворих, хоча спочатку він розроблявся і використовувався в клініці при постановці психіатричного діагнозу.

Це не тільки один з особистісних опитувальників, що використовується, але і джерело обширного потоку досліджень, значна частина яких присвячена аналізу чинника шкал ММРІ і впливу стилю

відповідей на діагностичні показники.

ММРІ складається з 550 ствердних тверджень, на досліджуваний дає відповідь «вірно», «невірно» або не «можу сказати». При індивідуальному проведенні методики ці вислови пред'являються на окремих картках, і досліджуваний розподіляє їх відповідно трьом типам відповідей. Пізніше була створена форма опитувальника для групової діагностики, вислови стали пред'являтися в тестовому зошиті, а досліджувані записували відповіді на спеціальному бланку.

Для прискорення аналізу показників, одержуваних за допомогою ММРІ, були розроблені системи числового кодування профілів особи. В таких видах цієї методики послідовність і розташування номерів шкал зразу ж показує, по яких з шкал індивід має високі, а по яких низькі результати. До теперішнього часу групами американських дослідників розроблені і широко застосовуються посібники для визначення діагнозу за профілями показників ММРІ. Профіль — це графічне зображення кількісних показників на спеціальних бланках, існуючих в двох варіантах (для чоловіків і жінок).

У класичному вигляді ММРІ використовується 13 шкал: 3 контрольних і 10 клінічних.

Контрольні шкали призначені для виявлення установок досліджуваних по відношенню до обстеження. В ММРІ є наступні шкали:

- ⇒ шкала брехні (I);
- ⇒ шкала достовірності (P);
- ⇒ шкала корекції (K).

Шкала брехні (I). Призначена для оцінки ширості досліджуваного. Високі значення за цією шкалою набувають люди, що прагнуть справити сприятливе враження і ті що схиляються в своїх відповідях у бік соціальної бажаності.

Шкала достовірності (P). Складена для виявлення недостовірних результатів пов'язаних з прагненням підкреслити тяжкість свого стану, численність конфліктів, а також для виявлення технічних помилок, що

робляться експериментатором.

Шкала корекції (K). Введена для того, щоб згладити спотворення, що вносяться надмірною неприступністю і обережністю при обстеженні. Особи, що мають високі оцінки за цією шкалою, погано розуміють внутрішні мотиви своєї поведінки, не усвідомлюють негативні і тривожні сигнали і тому заперечують, що вони зазнають які-небудь труднощі, що життя не влаштовано, що вони стурбовані своїм станом і т.п.

До базисних шкал ММРІ відносяться наступні: іпохондрії, депресії, істерії, психопатії, жіночності-мужності, паранойяльності, психастенії, шизоїдності, гипоманії, соціальної інтроверсії. Окрім назв, шкалам привласнені числові номери і буквені індекси.

1. Шкала іпохондрії (H_s). Вимірює «близькість» випробовуваного до астено-невротичного типу особистості. Для осіб цього типу турбування про здоров'я набуває над цінного характеру, домінує в системі особистісних цінностей, знижує рівень активності, обідняє інтереси, відриває від суспільного життя.

2. Шкала депресії (D). Призначена для вимірювання ступеня «близькості» до гипотимічного типу особи. Високі оцінки за цією шкалою властиві чутливим, сензитивним особам, схильним до тривоги, боязких, соромливих, незадоволених собою і своїми можливостями.

3. Шкала істерії (H_y). Створена для виявлення осіб, схильних до невротичних захисних реакцій конверсійного типу. Вони використовують симптоми фізичного захворювання як засіб розширення скрутних ситуацій або як спосіб уникнути повної відповідальності. Головною особливістю осіб істероїдного (або демонстративного) типу є прагнення здаватися цікавіше, значніше, ніж це є насправді, прагнення звернути на себе увагу за будь-що («жадання визнання»).

4. Шкала психопатії (Pd). Виявляє схожість досліджуваного з соціопатичним варіантом розвитку особистості. Високі оцінки за цією шкалою свідчать про соціальну дезадаптацію в широкому значенні цього

слова.

Стабільно високі показники за даною шкалою — ознака хронічної дезадаптації, яка стала властивістю особистості. Високі оцінки характерні для осіб нестриманих, агресивних, конфліктних, нехтуючих соціальними нормами, етичними цінностями і звичаями навколишніх людей. Настрій у них зазвичай нестійкий, вони образливі, збудливі і чутливі, при щонайменшій образі легко втрачають контроль над своєю поведінкою і емоціями, легко гарячаться, зляться, стають саркастичними, цинічними. У всій їх поведінці домінують агресивні реакції, направлені проти кого-небудь або чого-небудь в оточенні.

5. Шкала мужності -жіночності (Mf). Це єдина шкала, де оцінка чоловіків і жінок проводиться в протилежних напрямках. Зв'язано це з тим, що дана шкала вимірює ступінь ідентифікації досліджуваного з роллю чоловіка або жінки, що приписується культурою чи суспільством. Причому для чоловіків оцінюється «близькість» до жіночого типу особистості, а для жінок — до чоловічого.

6. Шкала паранояльності (Pa). Вимірює ступінь «близькості» досліджуваного до паранояльного типу особистості. Найхарактернішою межею осіб цього типу є схильність до формування так званих надцінних ідей. Ці ідеї поступово опановують їх свідомістю і роблять визначальний вплив на всю їх поведінку. Основними рисами психіки людей з паранояльним характером є великий егоїзм, самовдоволення і надмірна зарозумілість. Це люди у край вузькі, односторонні у всіх своїх проявах: вся навколишня дійсність має для них інтерес, лише у тому випадку, коли вона торкається їх особистості, а що не торкається їх особисто, не зачіпає їх «Я», здається їм малоцікавим, не заслуговуючим на увагу.

7. Шкала психастенії (Pt). Призначена для діагностики осіб з недовірливим типом особистості. Характерними рисами осіб недовірливого типу є: хронічне відчуття тривоги, боязнь, крайня нерішучість і схильність до сумнівів. Ці особистості надзвичайно чутливі і ранимі, причому не тільки

тим, що відбувається зараз і тут, але ще більше тим, що ще може статися. Можливі невдачі і небезпеки, існуючі часом тільки в їх уяві, лякають більше, ніж те, що відбувається насправді. Підвищена тривожність звичайно поєднується з повною невірою в свої сили і можливості, з боязною, що в потрібний момент не вистачить сил для того, щоб справитися з життєвими труднощами.

8. Шкала шизоїдності (Sc). Призначена для діагностики шизоїдного (або аутистичного) типу особистості. Найхарактернішими особливостями осіб цього, типу є: відсутність єдності і узгодженості психічної діяльності, химерність і парадоксальність мислення, емоцій і поведінки. Вони здатні тонко відчувати і емоційно реагувати на уявні, абстрактні образи. Ради ідеї, ради торжества відвернутих загальнолюдських концепцій вони готові пожертвувати всім, навіть життям, але звичні повсякденні радощі і жалі не викликають у них емоційного відгуку. Увага їх вибірково направлена тільки на проблеми, що цікавлять їх, по відношенню ж до всієї решти проблем вони проявляють щонайповнішу байдужість і непоінформованість.

9. Шкала гипоманії (Ma). Призначена для вимірювання ступеня «близькості» досліджуваного до гипертимного типу особистості. Для осіб з високими оцінками за шкалою гипоманії характерний піднесений настрій незалежно від обставин. Вони активні, діяльні, енергійні і життєрадісні. Вони люблять роботу з частими змінами, обтяжуються одноманітністю і своїми обов'язками, охоче контактують з людьми, у них потреба в «злитті з світом». Їх тягне до всього яскравого, помітного. Вони кокетливі, люблять яскраві наряди, зазвичай хороші танцюристи, спортсмени, хоча тут їх цікавить не результат, а сам процес. У них широкі жести, багата міміка, хороша координація.

10. Шкала соціальної інтроверсії (Si). Вимірює ступінь близькості досліджуваного до інтровертованого типу особистості. Високі оцінки за цією шкалою бувають у осіб, яким не вистачає рівноваги і упевненості в людських відносинах. В суспільстві вони легко бентежаться, відчувають

скутість, нервують, швидко втрачають душевну рівновагу. Можливо, з цієї причини вони тримаються холодно і відчужено. Проте вони не акцентують своєї відчуженості, просто прагнуть дотримуватися дистанції, тримаються осторонь, нічому не опираючись, поважають права інших і не нав'язують іншим своїх власних поглядів.

ММРІ, будучи класичним зразком типологічного особистісного опитувальника, добре зарекомендував себе як інструмент практичного психолога. Проте він потребував модернізації, яку здійснив спеціально створений в США Комітет з рестандартизації ММРІ. В її процесі відбувається перегляд окремих пунктів, повне оновлення норм, створення нових контрольних шкал, використання нових підходів і інтерпретації і комп'ютеризація процедур пред'явлення і аналізу результатів

У вітчизняній психологічній практиці найчастіше використовується два варіанти ММРІ — в адаптації Ф. Б. Березіна і М. П. Мірошникова (1967, 1994) і Л. Н. Собчик (1971) [30;247].

Розглянемо ще два опитувальники, які відносяться до групи типологічних. Обидва вони, на відміну від ММРІ, що не має теоретичної основи, спираються на концепцію і типологію акцентуації (К. Леонгард; А. Є. Лічко). Пропонуючи їх, кожний з авторів намагається описати найбільше число можливих стилів поведінки.

Близьким до ММРІ в змістовному відношенні є Опитувальник Х. Шмішека, призначений для діагностики акцентуованих типів особистості. Він також відноситься до класу типологічних особистісних опитувальників. В його основі лежить концепція «акцентуацій особистості» К.Леонгарда. Згідно цієї концепції, риси особистості можуть бути розділені на дві групи; основну і додаткову. Основних рис значно менше, але вони є стрижнем особистості, визначають її розвиток, адаптацію і психічне здоров'я. При великому ступені вираженості основних рис вони накладають відбиток на особистість в цілому і за несприятливих соціальних умов можуть руйнувати її структуру.

Особистості, у яких основні риси мають високий ступінь вираженості, названі К. Леонгардом акцентуйованими. Акцентуйовані особистості не є патологічними. «При іншому тлумаченні, — вважає К. Леонгард, — ми б вимушені дійти висновку, що нормальним слід вважати тільки середню людину, а всяке відхилення від такої середини (середньої норми) повинне бути визнано патологією. Це вимусило б нас вивести за межі норми тих осіб, які своєю своєрідністю виразно виділяються на фоні середнього рівня. Проте при цьому в цю рубрику потрапила б і та категорія людей, про яких говорять "особистість" в позитивному значенні, підкреслюючи, що їм властивий яскраво виражений оригінальний психічний склад» [30; 248].

Як вже зазначалося основних типи акцентуацій характеру є чотири, але К. Леонгард на основі своєї концепції виділив 10 основних типів акцентуацій особистості, в основному відповідних систематиці психопатій в пограничній психіатрії. Приведемо коротку характеристику тих типів акцентуації, що не розкриті у першому розділі (див. дод. 1)

Патохарактерологічний діагностичний опитувальник (ПДО) А. Є. Лічко є ще однією методикою класу особистісних типологічних опитувальників [30;251]. В цій методиці використаний типологічний підхід до опису і діагностики особистості здорової людини. ПДО призначений для діагностики типу психопатії і акцентуацій характеру у підлітків у віці від 14 до 18 років.

В опитувальник включені фрази, розбиті на 25 тем. До числа тем увійшли: оцінка власних вітальних функцій (самопочуття, настрої, сон, сексуальні проблеми і т. д.), відношення до близьких і оточуючих (батькам, друзям, школі і т. п.) і до деяких абстрактних категорій (до критики, повчань, правил і законів і т. п.). В набори були також включені фрази, що відображають відношення різних характерологічних типів до ряду життєвих проблем, а також фрази індіферентні, що не мають діагностичного значення.

За допомогою складеного таким чином опитувальника авторами була обстежена велика група підлітків загальною чисельністю 2235 чоловік, з них

1675 здорових, соціально адаптованих підлітків-учнів і 650 підлітків з психопатіями і акцентуацією особистості різних типів. Результати цього дослідження виявили 11 типів психопатій і акцентуації характеру підліткового віку [30;251] (див. дод.2)

Використання опитувальника ПДО в реальному діагностичному обстеженні дає бальні оцінки по кожній з 11 шкал, що відповідають перерахованим вище типам акцентуацій особистості.

Таким чином, для того, щоб зробити висновок про наявність або відсутність того чи іншого типу акцентуації у підлітка його бальний показник за відповідною шкалою опитувальника повинен бути рівний або вище за мінімальний діагностичного значення (від 5 до 7 для різних шкал). Для правильності встановлення типології потрібно проводити паралельно дві-три різні методики - співставлення їх результатів дасть змогу говорити про наявність чи відсутність даного типу акцентуації у підлітка.

Розділ II. Експериментальне дослідження

2.1. Опис процедури дослідження

З метою встановлення взаємозв'язку між типом акцентуації характеру та соціальним статусом студента у групі ми провели соціометричне дослідження серед групи першокурсників Житомирського державного університету соціально-психологічного факультету спеціальності «Психологія» та дослідження за методикою Леонгарда.

Соціометричне дослідження проводилося за методикою діагностики міжособистісних стосунків та між групових відносин (соціометрія) Дж. Морено, розміщеної в навчальному посібнику Райгородського Д.Я.

У дослідженні взяли участь 35 студентів.

Метою дослідження було:

1. Визначити структуру неформальних стосунків малої соціальної групи за критерієм симпатії - антипатії.
2. Встановити ступінь психологічної сумісності окремих членів групи.
3. Виявити внутрішньогрупові підсистеми (мікрогрупи) та їх неформальних лідерів.

Щоб отримати повну інформацію про характер міжособистісних стосунків у групі, треба визначити ступінь взаємної симпатії-антипатії її членів. Зважаючи на це, критеріями вибору повинні бути питання і поіпшвіі (спрямовані на виявлення симпатії між людьми), і негативні (спрямовані на виявлення антипатії).

Оскільки міжособистісні стосунків завжди розгортаються у групі на двох рівнях формальному та неформальному, то досліджуваний повинен здійснити вибір стосовно двох сфер - сфери спільної діяльності та сфери дозвілля.

Студентам пропонувалося дати відповідь на такі питання зі сфери навчання:

1. З ким із одногрупників Ви хотіли б готуватися до екзаменаційної сесії?

2. З ким із одногрупників Ви не хотіли б готуватися до екзаменаційної сесії?

Студентам пропонувалося дати відповідь на такі питання зі сфери дозвілля:

3. Кого із Ваших одногрупників Ви запросили б святкувати Новий рік?

4. З ким із Ваших одногрупників Ви не хотіли йти у похід?

2.2. Обробка та інтерпретація результатів

У сфері навчальної діяльності у тесті виявлено 7 зірок:

по 10 виборів - Ковальчук В., Матюшенко Р.,

по 7 виборів - Дзюбак В., Поплавський І., Шатило О.

по 5 виборів – Вакульчук М. та Катричка Д.

У ре тесті виявлено 17 зірок:

Найбільша кількість виборів у Шатило О. та Кравчук Т (у тесті її показник дорівнював 2).

11 виборів у Спаденюк А., по 10 виборів у Хоменко та Музики.

По 8 виборів – у Ткачук Є., Мамедової Л., Матюшенко Р., Грицюк Д.

По 6 виборів – Борківської К., Катрички Д., Ковальчука В., Шаріпової А. та Ярового М.

Як бачимо соціометричні зірки співпадають тільки щодо Ковальчука В., Катрички Д., Матюшенко Р. Причому Шатило О. при ретесті отримав у 2 рази більше виборів (7:15), Спаденюк – 4:11, Музика 1: 10.

Отже, ре тест показав кращі результати за тест. Можливо це викликано тим, що у кінці семестру збільшується кількість контрольних робіт, а отже, збільшується потреба в лідерах у навчальній діяльності.

Соціометричними зірками у тесті і ретесті є:

Кількість виборів		ПІБ
тест	ретест	
14	3	Ворожнєва М
14	5	Дмитрієв А
2	9	Кравчук Т
9	5	Науменко Є.
13	6	Поплавський І.
9	0	Пригон С.
12	0	Шаріпова А.
10	0	Яровий М.

Як бачимо соціометричні зірки не співпадають повністю. Причому, студентів, яких не було при проведенні ретесту на навчанні понад тиждень, навіть не включили до виборів.

Цікавим є те, що Кравчук при тесті отримав 2 вибори, при ретесті – 9.

Кількість виборів				ПІБ
тест		ретест		
навчання	дозвілля	навчання	дозвілля	
7	6	4	0	Зюбак В.
10	5	6	6	Ковальчук В.
0	14	3	3	Ворожнєва М
1	14	2	5	Дмитрієв А
2	2	14	9	Кравчук Т
10	6	8	5	Матюшенко Р.
2	9	1	5	Науменко Є.
7	13	1	6	Поплавський І.
3	9	4	0	Пригон С.
4	0	11	1	Спаденюк А.
4	12	6	0	Шаріпова А.
3	10	6	0	Яровий М.

У сфері навчальної діяльності та дозвілля відповідності, на мою думку, не має. Можна виділити тільки двоє студентів, які набрали високі бали, що у навчанні, так і у дозвіллі – це Кравчук Т. і Матюшенкою Причому у ре тесті Кравчук Т. має вищі показники, ніж у тесті.

З'ясуємо, чи є у групі такі студенти, які у всіх чотирьох дослідженнях отримали статус соціометричної зірки.

Кількість виборів				ПІБ
тест		ретест		
навчання	дозвілля	навчання	дозвілля	
7	6	4	0	Зюбак В.
10	5	6	6	Ковальчук В.
0	14	3	3	Ворожнєва М
1	14	2	5	Дмитрієв А
2	2	14	9	Кравчук Т
10	6	8	5	Матюшенко Р.
2	9	1	5	Науменко Є.
7	13	1	6	Поплавський І.
3	9	4	0	Пригон С.
4	0	11	1	Спаденюк А.
4	12	6	0	Шаріпова А.
3	10	6	0	Яровий М.

Статус соціометричної зірки отримали Ковальчук В., Кравчук Т., Матюшенко Р та Поплавський І.

При аналізі особливостей міжособистісних стосунків досліджуваних зі статусом знехтуваний-ізолюваний ми з'ясували чи співпадають вони у сфері навчальної діяльності у тесті та ре тесті; чи співпадають знехтувані та ізолювані у сфері дозвілля у тесті та ре тесті і хто вони; чи існує відповідність між знехтуваними та ізолюваними у сфері навчальної діяльності та у сфері дозвілля.

Знехтувані та ізолювані у сфері навчальної діяльності (тест та ретест) такі (див. табл. 2.2.)

Таблиця 2.2.

Знехтувані та ізолювані у сфері навчальної діяльності (тест та ретест)

статус	ПІБ	навчання				дозвілля			
		тест		ретест		тест		ретест	
		R+	R-	R+	R-	R+	R-	R+	R-
П	Борківська К.	2	1	6	3	1	3	2	8
П	Булас Б.	1	2	7	13	2	0	6	8
П	Верещинський О.	0	2	3	3	1	0	3	9

Продовження табл. 2.2.

☀	Вакульчук М.	5	2	2	15	3	1	4	2
П	Воржнєва М.	0	1	3	3	14	3	3	6
З	Грицюк Д.	1	1	8	0	5	4	6	1
П	Горбовий Ю.	3	0	3	1	5	0	3	0
П	Демидов М.	4	1	5	2	3	1	7	2
П	Діхтаренко Д.	1	1	4	2	3	11	7	1
З	Дмитрієв А.	1	0	2	7	14	1	5	2
☀	Зюбак В.	7	8	4	18	6	2	0	12
☀	Катричка Д.	5	1	6	2	1	1	3	1
☀	Ковальчук В.	10	0	6	6	5	2	6	0
☀	Кравчук Т.	2	2	14	1	2	1	9	2
П	Кузьменко М.	7	5	5	3	5	1	5	5
І	Максимов С.	0	0	0	5	1	5	2	2
☀	Матюшенко Р.	10	0	8	2	6	0	5	1
П	Мамедова Л.	0	3	8	11	8	0	1	2
☀	Музика Р.	1	11	10	3	5	0	7	2
П	Науменко Є.	2	4	1	7	9	1	5	0
П	Неділько О.	2	1	6	2	4	1	8	7
З	Недашкіський О.	2	0	2	7	0	19	8	2
☀	Поплавський І.	7	0	1	3	2	0	0	5
З	Поплавський А.	2	2	3	10	13	2	6	1
З	Прокопчук В.	2	1	2	8	2	1	3	1
П	Пригон С.	3	0	4	6	9	0	0	5
З	Пількевич Н.	3	0	3	1	0	1	5	2
П	Семенович Г.	2	1	5	2	5	0	2	0
П	Спаденюк А.	4	1	11	1	0	0	1	3
П	Ткачук Є.	1	2	8	4	6	0		
П	Хоменко М.	3	13	10	0	0	3		
П	Шаріпова А.	4	1	6	6	12	0		
П	Яровий М.	3	9	6	0	10	0		
☀	Шатило О.	7	3	15	0	3	0		
І	Гурімов Ю.	0	0						

П- надають перевагу

З – знехтувані

І – ізольовані

☀ – соціометричні зірки

навчальній діяльності у тесті і ре тесті знехтувані та ізольовані співпадають. До знехтуваних відносяться: Грицюк, Дмитрієв, Недашківській, Поплавський А., Прокопчук В., Пількевич.

До ізольованих відносимо Гурімова та Максимова.

Знехтувані та ізольовані у сфері дозвілля (тест та ретест) такі (див. табл.2.3.):

Таблиця 2.3.

Знехтувані та ізольовані у сфері дозвілля (тест та ретест)

статус	ПІБ	навчання				дозвілля			
		тест		ретест		тест		ретест	
		R+	R-	R+	R-	R+	R-	R+	R-
З	Борківська К.	2	1	6	3	1	3	2	8
З	Булас Б.	1	2	7	13	2	0	6	8
З	Верещинський О.	0	2	3	3	1	0	3	9
П	Вакульчук М.	5	2	2	15	3	1	4	2
☀	Воржнева М.	0	1	3	3	14	3	3	6
П	Грицюк Д.	1	1	8	0	5	4	6	1
П	Горбовий Ю.	3	0	3	1	5	0	3	0
П	Демидов М.	4	1	5	2	3	1	7	2
П	Діхтаренко Д.	1	1	4	2	3	11	7	1
П	Дмитрієв А.	1	0	2	7	14	1	5	2
З	Зюбак В.	7	8	4	18	6	2	0	12
З	Катричка Д.	5	1	6	2	1	1	3	1
П	Ковальчук В.	10	0	6	6	5	2	6	0
☀	Кравчук Т.	2	2	14	1	2	1	9	2
П	Кузьменко М.	7	5	5	3	5	1	5	5
З	Максимов С.	0	0	0	5	1	5	2	2
П	Матюшенко Р.	10	0	8	2	6	0	5	1
П	Мамедова Л.	0	3	8	11	8	0	1	2
П	Музика Р.	1	11	10	3	5	0	7	2
П	Науменко Є.	2	4	1	7	9	1	5	0
П	Неділько О.	2	1	6	2	4	1	8	7
П	Недашківський О.	2	0	2	7	0	19	8	2
З	Поплавський І.	7	0	1	3	2	0	0	5
☀	Поплавський А.	2	2	3	10	13	2	6	1
З	Прокопчук В.	2	1	2	8	2	1	3	1
З	Пригон С.	3	0	4	6	9	0	0	5
З	Пількевич Н.	3	0	3	1	0	1	5	2
П	Семенович Г.	2	1	5	2	5	0	2	0

Продовження табл. 2.3.

З	Спаденюк А.	4	1	11	1	0	0	1	3
З	Ткачук Є.	1	2	8	4	6	0		
З	Хоменко М.	3	13	10	0	0	3		
П	Шаріпова А.	4	1	6	6	12	0		
П	Яровий М.	3	9	6	0	10	0		
З	Шатило О.	7	3	15	0	3	0		
І	Гурімов Ю.	0	0						

П- надають перевагу

З – знехтувані

І – ізольовані

☀ – соціометричні зірки

У сфері дозвілля у тесті і ре тесті знехтувані та ізольовані співпадають. До знехтуваних відносяться: Борківська К., Булас Б., Верещинський О., Зюбак В., Катричка Д., Максимов С., Поплавський І., Прокопчук В., Пригон С., Пількевич Н., Спаденюк А., Ткачук Є., Хоменко М., Шатило О.

До ізольованих відносимо тільки Гурімова.

З'ясуємо, чи є у групі такі студенти, які у всіх чотирьох дослідженнях отримали статус "знехтуваного" та "ізольованого"? (див. табл. 2.4.)

Таблиця 2.4.

Результати соціального статусу студентів за всіма дослідженнями

Статус навчання	Статус дозвілля	ПІБ	співпадання
П	З	Борківська К.	Не співпадають
П	З	Булас Б.	Не співпадають
П	З	Верещинський О.	Не співпадають
☀	П	Вакульчук М.	Не співпадають
П	☀	Воржнева М.	Не співпадають
З	П	Грицюк Д.	Не співпадають
П	П	Горбовий Ю.	співпадають
П	П	Демидов М.	Співпадають
П	П	Діхтаренко Д.	Співпадають

Продовження табл. 2.4.

З	П	Дмитрієв А.	Не співпадають
☀	З	Зюбак В.	Не співпадають
☀	З	Катричка Д.	Не співпадають
☀	П	Ковальчук В.	Не співпадають
☀	☀	Кравчук Т.	Не співпадають
П	П	Кузьменко М.	Співпадають
!	З	Максимов С.	Не співпадають
☀	П	Матюшенко Р.	Не співпадають
П	П	Мамедова Л.	Співпадають
☀	П	Музика Р.	Не співпадають
П	П	Науменко Є.	Співпадають
П	П	Неділько О.	Співпадають
З	П	Недашкіський О.	Не співпадають
☀	З	Поплавський І.	Не співпадають
З	☀	Поплавський А.	Не співпадають
З	З	Прокопчук В.	Співпадають
П	З	Пригон С.	Не співпадають
З	З	Пількевич Н.	Співпадають
П	П	Семенович Г.	Співпадають
П	З	Спаденюк А.	Не співпадають
П	З	Ткачук Є.	Не співпадають
П	З	Хоменко М.	Не співпадають
П	П	Шаріпова А.	Співпадають
П	П	Яровий М.	Співпадають
☀	З	Шатило О.	Не співпадають
!	І	Гурімов Ю.	співпадають

Статус співпав у 13 учнів, серед них знехтуваними є Прокопчук В. та Пількевич Н. Ізольованим є Гурімов Ю.

Цікавим є те, що у навчальній діяльності та сфері дозвілля зірки різко змінюють свій статус. Так Зюбак В., Катричка Д., Поплавський І., Шпетило О. отримали статус знехтуваних.

Всім іншим зіркам надали перевагу. Причому Поплавський А. із статусу знехтуваного у навчанні отримав зірку у дозвіллі.

Статус ізольованого отримав Гурімов Ю. Свій позитивний вибір він спрямував на Борківську К. та Верищинського О. у сфері навчання (тест) та Ярового у ре тесті.

Негативний вибір випав на Науменко Є. та ВакульчукМ.

У сфері дозвілля дитина не зробила жодного вибору.

Знехтуванні Пількевич та Прокопчук так розподілили свій вибір: Пількевич – навчання (тест) – Горбовий, Ковальчук та Хоменко.

(ретест) - Грицюк, Матюшенко (взаємний вибір),
Неділько та Ткачук.

дозвілля (тест) – Демидов, Матюшенко, Музика.

(ретест) – Демидов, Кравчук, Неділько

Прокопчук – навчання (тест) – Зюбак, Катричка, Шаріпова.

(ретест) - Булас, Кузьменко, Мамедова, Яровий.

дозвілля (тест) – Ворожнєва, Поплавський А. та Науменко.

(ретест) – Борківська, Ковальчук, Неділько.

Жодного взаємного позитивного вибору у Прокопчук немає.

Обрані учні отримали статус «перевага» більшістю групи. Це говорить про те, що знехтувані обирають лідерів у порівнянні із собою, шукають з ними контакту, щоб підняти свій статус.

Тож, як бачимо, вибори у сфері дозвілля та навчання у групі різняться. Це вказує на низький рівень згуртованості групи.

2.2. Дослідження типу акцентуації характеру

Відповідно до методики Леонгарда ознакою акцентуації характеру є показник у 18 балів.

Якщо жодна з характеристик не перевищує цей показник, можна підрахувати середній показник по всім властивостям особистості і звернути увагу на ті, показник яких вище середнього.

Провівши дослідження за методикою Леонгарда ми з'ясували наступне (див. табл. 2.5.)

Таблиця 2.5.

Показники акцентуації характеру у групі досліджуваних

№п/п	ПІБ	Тип акцентуації
1	Борківська К.	Акцентуації не виявлено
2	Булас Б.	Акцентуації не виявлено
3	Верещинський О.	Переважає гіпертимний тип
4	Вакульчук М.	Переважає емотивно лабільний тип
5	Воржнева М.	Акцентуації не виявлено
6	Грицюк Д.	Тривожний тип
7	Горбовий Ю.	Акцентуації не виявлено
8	Демидов М.	Переважає гіпертимний тип
9	Діхтаренко Д.	Акцентуації не виявлено
10	Дмитрієв А.	Демонстративний тип
11	Зюбак В.	Акцентуації не виявлено
12	Катричка Д.	Переважає гіпертимний тип
13	Ковальчук В.	Переважає гіпертимний тип
14	Кравчук Т.	Акцентуації не виявлено
15	Кузьменко М.	Акцентуації не виявлено
16	Максимов С.	Циклотимний тип акцентуації
17	Матюшенко Р.	Переважає гіпертимний тип
18	Мамедова Л.	Переважає емотивно лабільний тип

19	Музика Р.	Переважає гіпертимний тип
20	Науменко Є.	Акцентуації не виявлено
21	Неділько О.	Акцентуації не виявлено
22	Недашкіський О.	Тривожний тип
23	Поплавський І.	Акцентуації не виявлено
24	Поплавський А.	Тривожний та демонстративний
25	Прокопчук В.	Демонстративний
26	Пригон С.	Акцентуації не виявлено
27	Пількевич Н.	Тривожний
28	Семенович Г.	Акцентуації не виявлено
29	Спаденюк А.	Акцентуації не виявлено
30	Ткачук Є.	Переважає гіпертимний тип
31	Хоменко М.	Акцентуації не виявлено
32	Шаріпова А.	Переважає гіпертимний тип
33	Яровий М.	Акцентуації не виявлено
34	Шатило О.	Переважає емотивно лабільний тип
35	Гурімов Ю.	Застрягаючий тип

Аналізуючи дані табл. 2.5. ми можемо зробити наступні висновки:

1. У 29% досліджуваних не виявлено вираженої акцентуації характеру.
2. У 20% спостерігається переважання гіпертимного типу акцентуації характеру.
3. Майже 8% студентів мають тенденцію до проявів тривожного типу акцентуації, при чому в одного студента цей тип яскраво проявляється.
4. У 5% досліджених встановлено демонстративний тип акцентуації характеру, причому один студент набрав 20 балів за цією характеристикою.
5. Виявлено також тенденцію до застрягаючого та циклотимічного типу акцентуації (по одному студенту відповідно.).

Тож маючи типи акцентуації характеру, ми можемо встановити залежність між соціальним статусом студента у групі та його акцентуацією (див. табл. 2.6.)

Таблиця 2.6.

Взаємозв'язок між акцентуацією характеру та соціальним статусом студента у групі

Статус навчання	ПІБ	Тип акцентуації	Існування взаємозв'язку
П	Борківська К.	Акцентуації не виявлено	-
П	Булас Б.	Акцентуації не виявлено	-
П	Верещинський О.	Переважає гіпертимний тип	існує
	Вакульчук М.	Переважає емотивно лабільний тип	Існує
П	Воржнева М.	Акцентуації не виявлено	-
З	Грицюк Д.	Тривожний тип	Існує
П	Горбовий Ю.	Акцентуації не виявлено	-
П	Демидов М.	Переважає гіпертимний тип	Існує
П	Діхтаренко Д.	Акцентуації не виявлено	-
З	Дмитрієв А.	Демонстративний тип	Існує
	Зюбак В.	Акцентуації не виявлено	-
	Катричка Д.	Переважає гіпертимний тип	Існує
	Ковальчук В.	Переважає гіпертимний тип	Існує
	Кравчук Т.	Акцентуації не виявлено	-
П	Кузьменко М.	Акцентуації не виявлено	-
І	Максимов С.	Циклотимний тип акцентуації	Існує
	Матюшенко Р.	Переважає гіпертимний тип	Існує
П	Мамедова Л.	Переважає емотивно лабільний тип	Існує
	Музика Р.	Переважає гіпертимний тип	Існує

П	Науменко Є.	Акцентуації не виявлено	-
П	Неділько О.	Акцентуації не виявлено	-
З	Недашкіський О.	Тривожний тип	Існує
	Поплавський І.	Акцентуації не виявлено	-
З	Поплавський А.	Тривожний та демонстративний	Існує
З	Прокопчук В.	Демонстративний	Існує
П	Пригон С.	Акцентуації не виявлено	-
З	Пількевич Н.	Тривожний	Існує
П	Семенович Г.	Акцентуації не виявлено	-
П	Спаденюк А.	Акцентуації не виявлено	-
П	Ткачук Є.	Переважає гіпертимний тип	Існує
П	Хоменко М.	Акцентуації не виявлено	-
П	Шаріпова А.	Переважає гіпертимний тип	Існує
П	Яровий М.	Акцентуації не виявлено	-
	Шатило О.	Переважає емотивно лабільний тип	Існує
	Гурімов Ю.	Застрягаючий тип	Існує

Тож як бачимо у 55% студентів виявлено залежність між типом акцентуації та соціальним статусом студента. Причому, у знехтуваних та ізольованих виявлено тривожний та демонстративний типи акцентуації.

Студенти, що відносяться до статусу зірки, чи тих, кому надають перевагу, мають або гіпертимні прояви, або взагалі акцентуація відсутня.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що акцентуація характеру впливає на формування соціального статусу студента: особистості із життєрадісними характеристиками мають вищий статус, ніж ті, у кого переважають застрягаючі та демонстративні тенденції.

Розділ III. Вплив акцентуацій характеру на соціальний статус студента у групі

Провівши експериментальне дослідження, ми з'ясували, що між типом акцентуації та соціальним статусом існує зв'язок. Розкриємо який саме.

Хто не бачив галасливих, товариських, пустотливих, невгомних дітей? Вони люблять командувати, не бояться перед незнайомими людьми, але їм явно бракує відчуття міри, такту в спілкуванні із старшими. Жвавий розум і хороші здібності дозволяють їм добре вчитися. Але вчаться вони нерівно. А все із-за тієї ж невгамовності, непосидючості і, як наслідок, недисциплінованості. У них переважає піднесений настрій, вони енергійні, але, зустрівши перешкоду, можуть дати спалах дратівливості, а то і гніву. Таку акцентуацію називають гіпертимною (у цьому термініві підкреслюється піднесений настрій і підвищена активність). Такі діти прагнуть до лідерства, легко змінюють захоплення, люблять хвастнути, переоцінюють свої можливості і здібності. *За нашим дослідженням такі студенти отримують статус зірок або тих, кому надають перевагу.*

Якщо при акцентуації гіпертимного, циклоїдного, лабільного типів поведінка визначається емоційним фоном, то у нестійкого типу вразлива вольова сфера: таких підлітків можна назвати безвільними. Вольова слабкість виявляється в навчанні, праці – скрізь, де потрібно докласти зусилля, проявити цілеспрямованість. Навіть у пошуку розваг вони пливуть за течією і примикають до активніших товаришів. Їх підвищена тяга до розваг і задоволень не первинна, а, швидше, наслідок прагнення до неробства, неробства. Вони охоче втікають з уроків в кіно, безцільно гуляють по вулицях, годинами стирчать в місцях звичайних зборищ підлітків. Їх тягне до поганого, якщо воно не вимагає вольових зусиль. *За нашим дослідженням такі студенти отримують статус знехтуваних.*

При істероїдній акцентуації головна риса – це невгамована потреба уваги, потреба викликати захоплення, здивування, шанування, співчуття. Якщо такі підлітки непомітні для інших, то страждають, обурюються, ненавидять. Зовні вони справляють враження дуже емоційних. Проте їх

почуття поверхневі, демонстративні, переживання театральні награні. Все це не більше ніж поза, рисування. Глибокі почуття до інших у них відсутні, але себе вони люблять щиро. *За нашим дослідженням такі студенти отримують статус знехтуваних або ізольованих.*

До сенситивного типу близький психастенічний. Це нерішучі, тривожні, недовірливі підлітки. Вони люблять займатися самоаналізом, який переходить в самокопання. Виникаючі неприємності турбують менше, ніж очікування невдач в майбутньому. У дитинстві відрізняються не за віком "інтелектуальними" інтересами. Люблять багато читати, міркувати. Відрізняються руховою невмілістю, тому не люблять рухомих ігор. Слабо розвинені фізично, особливо руки, але в бігу, лижах, велосипедному спорті (акцент на рух ніг) можуть досягати непоганих результатів, що підвищує їх упевненість. *За нашим дослідженням такі студенти отримують статус ізольованих.*

Ми вважаємо, що корекція акцентуованості характерів у студентів передбачає вивчення ієрархічної структури смислових установок суб'єкта і можливість її трансформації в ході психопрофілактики і психокорекції, що дозволить передбачити, спрогнозувати як конкретну поведінку студента, так і динаміку розвитку характеру.

Висновок

За результатами нашого дослідження можна зробити наступні висновки. Одним з найбільш ефективних способів дослідження міжособистісних стосунків у юнацькому віці є соціометрія. Вона є своєрідним способом кількісної оцінки міжособистісних стосунків в групі.

Соціометрія позначає з одного боку галузь соціальної психології і соціології, що вивчає міжособистісні стосунки в малих групах кількісними методами з акцентом на вивчення симпатій і антипатій усередині групи, а з іншого боку — прикладний напрям, що включає вивчення, вдосконалення і використання відповідного інструментарію для вирішення практичних завдань.

За допомогою цього способу можна встановити популярність — непопулярність окремих членів групи, вивчити типологію соціальної поведінки людей в умовах колективної діяльності, розкрити неформальну структуру групи, виявити міру соціально-психологічної сумісності її членів і т.п.

До негативних рис характеру належать відчуженість, замкнутість, заздрість, скупість, зневага до інших, хвалькуватість, гординя, схильність до безпідставного кепкування та глузування, причіпливість, схильність до пустопорожніх суперечок, заперечення істини, дріб'язковість, мізантропія. Негативні риси характеру дуже шкодять позитивному спілкуванню людей, їхнім прагненням до спільної боротьби з несправедливістю, спілкуванню в праці.

5. Типові риси характеру за своєю інтенсивністю виявляються по-різному, індивідуально. У деяких людей окремі риси їхнього характеру виявляються настільки яскраво та своєрідно, що це робить їх оригінальними. Загостреність таких рис виявляється спонтанно, як тільки

людина потрапляє в адекватні цим рисам умови. Такі умови провокують прояв загостреної реакції особистості. Крайню інтенсивність певних рис людини називають їх акцентуацією. Хоча акцентуація якихось рис особистості своєю загостреністю та своєрідністю прояву виходить за межі звичайного, їх не можна відносити до патологічних. Проте надмірно складні умови, які викликають акцентуацію рис особистості, частота їх повторення можуть спричинити невротичні, істеричні та інші патологічні реакції.

б. Акцентуація звичайно розвивається в період становлення характеру і згладжується з дорослішанням. Особливості характеру при акцентуації можуть виявлятися не постійно, а лише в деяких ситуаціях, у певній обстановці, і майже не виявляються в звичайних умовах. Соціальна дезадаптація при акцентуації або зовсім відсутня, або буває нетривалою.

У процесі нашого експериментального дослідження ми підтвердили нашу гіпотезу, що тип акцентуації характеру впливає на соціальний статус студента у групі. Причому гіпертимний тип отримує статус зірки, або того, кому надають перевагу. Тривожний та демонстративний – знехтуваного чи ізольованого.

Нами було встановлено, що група першокурсників має низький індекс групової згуртованості, у групі є як лідери, так і знехтувані. Причому останні виділяються всім колективом першокурсників.

У зв'язку із цим, ми рекомендуємо звернути увагу куратор на систему міжособистісних стосунків у групі і залучити до роботи психолога.

Крім цього потрібно звернути увагу на неформальний статус Горбового та провести корекційну роботу щодо його ставлення до навчання, врахувавши при цьому його тип акцентуації характеру.

Список використаної літератури

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - Екатеринбург, Деловая книга, 1999.
2. Алексеева М.И. Психология ранньої юності. — К., 1971. — 48 с.
3. Введение в практическую социальную психологию / Л. И. Донцов, Ю. М. Жуков, Л. Л. Петровская и др. / Под ред. Ю. М. Жукова – М.: "Смысл", 1996. – 373 с.
4. Гільбух Ю.З., Киричук О.В. Шкільний клас: як пізнавати й виховувати його душу. — Київ, 1994.
5. Десев Любен. Психология малых групп. Социальные иллюзии и проблемы. — М.: “Прогресс”, 1979.
6. Коломинский Я.Л. Социально-психологические проблемы взаимоотношений в малых группах и коллективах// Вопросы психологии. - 1971.
7. Коломинский Я.Л. Человек среди людей: Кн. для старшеклассников. — Мн.: Нар. асвета, 1987. — 239 с.
8. Лучшие психологические тесты для профотбора и профориентации. — Петрозаводск, 1992.
9. Методы сбора информации в социологических исследованиях/ Отв. ред. В. Г. Андреевков, О. М. Маслова. — М.: Наука, 1990. — 232 с.
10. Морено Я.Л. Социометрия. - М., 1958.
11. Морено Я.Л. Социометрия. Экспериментальный метод и наука об обществе. - М. "Академический проект", 2001.
12. Немов Р.С. Психология: Учеб. пособие для учащихся пед. уч-щ, студентов пед. ин-тов и работников системы подготовки, повышения квалификации и переподготовки пед. кадров. — М.: Просвещение, 1990. — 301 с.
13. Общая психология. Учебник для студентов пед. ин-тов. Под ред. проф. А.В.Петровского. Изд. 2-е, доп и перераб. М., Просвещение, 1976.

14. Основы профессионального психофизиологического отбора / Н.В.Макаренко, Б.А.Пухов, Н.В.Кольченко и др. — Киев: Наук. думка, 1987. — 244 с.
15. Практикум по общей психологии: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / А.И.Абраменко, А.А.Алексеев, В.В.Богословский и др.; Под ред. А.И.Щербакова. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Просвещение, 1990. — 288 с.
16. Психологическая диагностика детей и подростков. Учебное пособие для студентов (под ред К.М. Гуревича и Е. М. Борисовой) .- Международная педагогическая академия.- 1995.- 360с.
17. Психологическая диагностика: Учебник для вузов/ Под. Ред. М.К.Акимовой, К.М. Гуревича.- СПб.: Питер, 2005.- 652с.
18. Психология. Словарь/ Под общ. ред. А.В.Петровского, М.Г.Ярошевского. — 2-е изд., испр. и доп. — М.: Политиздат, 1990. — 494 с.
19. Робер М. - А., Тильман Ф. Психология индивида и группы: Пер. с фр./ Предисл. А.В. Толстых. — М.: Прогресс, 1988. — 256 с.
20. Социальная психология: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов/ А.В.Петровский, В.В.Абраменкова, М.Е.Зеленова и др.; Под ред. А.В.Петровского. — М.: Просвещение, 1987.

Додатки

Демонстративний тип. Центральною особливістю демонстративної особистості є потреба в самовираженні, постійне прагнення справити враження, повернути до себе інтерес, бути в центрі загальної уваги. Елементи поведінки особистості цього типу — самовихваляння, розповіді про себе або про події, в яких ця особистість займала центральне місце. Значна частка цих розповідей насправді є або фантазуванням, або істотно прикрашеним викладом подій.

Педантичний тип. Яскраво вираженими зовнішніми проявами людей цього типу особистості є підвищена акуратність, тяга до порядку, нерішучість і обережність. Перш ніж що-небудь зробити, ці люди довго і ретельно все обдумують. Очевидно, за зовнішньою педантичністю стоїть небажання і нездатність до швидких змін, до ухвалення відповідальності. Ці люди без потреби не міняють місце роботи, а якщо це потрібне, то вони із силою йдуть на майбутні зміни. Вони люблять своє виробництво, звичну роботу. В побуті для них характерна сумлінність.

Застрагаючий тип. Цей тип особистості характеризується високою стійкістю афекту, тривалістю емоційних переживань. Образа особистих інтересів і гідності, як правило, довго не забувається і ніколи легко не прощається. У зв'язку з цим оточуючі часто характеризують людей цього типу як злопам'ятних і мстивих. Для цього є підстави: переживання афекту часто поєднується у них з фантазуванням, виношуванням плану відповіді кривднику, помсти йому. Хвороблива образливість цих людей, як правило, добре помітна для оточуючих. Їх також можна назвати чутливими і легкораними з урахуванням позначених вище характеристик.

Дистимічний тип. Дистимічна особистість є протилежністю гіпертимічної. Дистиміки звичайно сконцентровані на похмурих, сумних сторонах життя і на негативних її результатах. Це виявляється у всьому: в поведінці, в спілкуванні, в особливостях сприйняття життя, окремих її подій і інших людей. Зазвичай ці люди по своїй натурі серйозні. Активність, а тим більше гіперактивність, їм абсолютно не властива.

Екзальтований тип. Головною особливістю особистості цього типу є яскрава екзальтована реакція. Такі люди легко приходять в бурхливий захват від радісних подій і в якнайглибший відчай від подій сумних. Їх відрізняє крайня вразливість як з приводу позитивних, так і сумних подій і фактів. При цьому внутрішня вразливість і переживання поєднуються у людей цього типу з яскравим зовнішнім виразом.

Емотивний тип. Найважливішою особливістю емотивного типу особистості є висока чутливість і глибина переживань в області тонких емоцій, породжуваних у сфері духовного життя людини. Людям цього типу властиві м'якосердя, доброта, задушевність, емоційна чуйність, високорозвинута емпатія. Всі ці особливості, як правило, добре видно і постійно виявляються в зовнішніх реакціях і в різних ситуаціях. Характерною особливістю цього типу особистості є підвищена слізність («очі на мокрому місці»). Якщо екзальтований тип особистості характеризується як «бурхливий, поривчастий, збуджений», то цей — емотивний тип — як «чутливий і вразливий».

Гіпертимний тип. Він відповідає гіпертимному типу в опитувальнику Х. Шмішека і гіпоманіакальному типу в ММРІ. Головними особливостями цього типу в підлітковому віці є: постійно піднесений настрій, високий життєвий тонус, активність і заповзятливість. Такі підлітки відмовляються підкорятися чужій волі, погано переносять дисциплінарні вимоги і строго регламентований спосіб життя, до правил і законів відносяться легковажно, легко можуть переступити грань між дозволеним і забороненим.

Циклоїдний тип. Він відповідає циклотимічному типу особистості в опитувальнику Х. Шмішека. До пубертатного віку діти такого типу справляють враження гіпертиміків або нормотиміків. Проте з настанням пубертатного періоду виникає перша субдепресивна фаза. Надалі фази підйому і спаду настрою змінюватимуть одна одну впродовж всього життя. Спочатку зміна фаз відбувається досить часто, але поступово тривалість періодів зростає. В гіпоманіакальній фазі впадають в очі підвищена активність, жвавість, легковажність, тяга до насолоди. В субдепресивній фазі фон настрою понижений, наголошуються млявість, занепад сил, підвищена дратівливість й інтровертованість.

Лабільний тип. Відмінною особливістю цього типу особистості в підлітковому віці є крайня мінливість настрою. Самі незначні події навколишнього життя справляють на підлітка істотний вплив. Щонайменша неприємність здатна занурити його в похмурі переживання, а приємні події або навіть тільки їх перспектива здатні підняти настрій, повернути веселість і віру в життя. Від поточного стану залежить все: настрій, самопочуття, працездатність, плани на майбутнє, відношення до інших людей. В цьому значенні лабільний тип близький до емотивного в типології акцентуації К. Леонгарда.

Астено-невротичний тип. При цьому типі рано виявляються різноманітні ознаки невропатії: примхливість, хворобливість, страхи, заїкання, енурез і т.п. Головними рисами цього типу в підлітковому віці є: астения, підвищена стомлюваність, погана переносимість навантажень і напруги, фіксація на стані соматичного здоров'я. Змістовно астено-невротичний тип близький до іпохондричного типу в ММРІ.

Сензитивний тип. Основними рисами даного типу є підвищена вразливість і відчуття неповноцінності. В дитинстві це виражається в різноманітних страхах (темноти, тварин, самоти і т. п.), в уникненні компаній жвавих і активних дітей, боязкості, скутості, боязні будь-яких видів перевірок і випробувань. Сензитивний тип в даній типології близький до тривожного типу в опитувальнику Х. Шмішека.

Психастенічний тип. Даний тип особистості описується в рамках ММРІ. Основними особливостями психастенічного типу є підвищена тривожність, недовірливість, схильність до сумнівів. Психастеник постійно у всьому сумнівається, для нього дуже важко ухвалити яке-небудь остаточне рішення, тому він ретельно обдумує свою поведінку, зважає кожний крок,

багато разів перевіряє ще раз і переробляє вже закінчену роботу. Ці риси ріднять психастеника з педантичним типом акцентуації по К. Леонгарду.

Шизоїдний тип. Особливості шизоїдного типу співпадають з особливостями також типу відповідної шкали ММРІ. В підлітковому віці всі шизоїдні риси особистості загострюються. Особливо помітними стають замкнутість, закритість від впливу інших, духовна самота, своєрідність і незвичність у виборі занять і захоплень.

Епілептоїдний тип. Головною особливістю цього типу є схильність до виникнення періодів злобно-тужливого настрою. З цим настроєм тісно зв'язані напруженість афекту, вибух і нестримна агресивність. Всі ваблення в підлітковому віці у представників цього типу характеризуються надмірною інтенсивністю і силою, а їх задоволення протікає важко і супроводжується численними конфліктами.

Істероїдний тип. Вираженими особливостями є безмежний егоїзм і жадання визнання. Підлітки цього типу особистості звичайно дуже чутливі до реакцій інших людей, легко перебудовуються, легко уживаються в будь-яку роль, прагнуть за всяку ціну добитися уваги, захоплення, здивування, співчуття або навіть ненависті, не переносять тільки байдужості, і, зокрема, байдужості до своєї персони. Істероїдний тип особистості включений як в ММРІ, так і в опитувальника Х. Шмішека (демонстративний тип).

Нестійкий тип. Особистості нестійкого типу слабівільні, легко підпадають під вплив, особливо негативний. Безвольні і легко підпадаючі під вплив, вони не мають ніяких власних позитивних цілей і прагнень, а всі їх вчинки визначаються випадковими зовнішніми обставинами. Залежні і безхарактерні, вони часто потрапляють в антисоціальні компанії, кидають навчання і роботу, зближуються з правопорушниками, йдуть в алкоголізм, наркоманію і т.п. Але в умовах суворого і жорсткого режиму вони можуть набути позитивні трудові навички і не відрізняються по поведінці від інших підлітків.

Конформний тип. Головна межа цього типу — постійна і стійка орієнтація на норми і цінності найближчого оточення. Обличчя конформного типу повністю підкоряються тиску середовища, не мають власної думки і інтересів, насилу сприймають нове, незвичайне, негативно відносяться до будь-яких змін в житті.